

O'QITUVCHILARNING UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISHNING ILMIY
KASBIY ASOSLARI

Kushbakov Qaxromon Safar o'g'li

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Pedagogika va psixologiya fakulteti

Maktab menejmenti kafedrası stajyor o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada kadrlar salohiyati mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun mutaxassislarining kasbiy shakllanishini va ularning kamolotini ta'minlash jamiyat oldidagi eng asosiy muammolardan biri sanaladi. Shu bois Respublikamiz hukumati mustaqillik yillarida mamlakat ravnaqi va kelajagi uchun ta'lim sohasini isloh etishga alohida e'tibor qaratdi. Shu munosabar bilan maqolada o'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlantirishning ilmiy kasbiy asoslari haqida ma'lumotlar joy olgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, kadrlar salohiyati, kasbiy rivojlanish, xalq ta'limi xodimlari, uzluksizlik, uzviylik

Zamonaviy sharoitlarda xalq ta'limi tizimida pedagoglarning intellektual salohiyatini rivojlantirish mexanizmini takomillashtirish, uni amalga oshirishning infratuzilmasini ishlab chiqish davr talabiga aylandi. Bugungi kunda dunyo miqyosida xalq ta'limi xodimlarini intellektual jihatdan rivojlantirishning insonparvarlikka asoslangan ko'p parametrlı konsepsiyalari ilgari surilmoqda.

Binobarin, bu jarayon amaliyotda o'qituvchilarni uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini yanada takomillashtirish, innovatsion jarayonlarni kengaytirish, ta'lim xizmatlarini diversifikatsiyalash, sifat menejmentini joriy qilish, kasbiy ehtiyojlarga asoslanish, individual faoliyatni modellashtirish, loyihalashtirish, uzluksizlik, uzviylikni ta'minlovchi ko'p komponentli yondashuvlarni amalga oshirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Texnologiyalarni tanlash prinsiplari, ularga qo'yiladigan talablarga doir dissertatsiya tadqiqotlari va turli ilmiy adabiyotlar tahlili (V.I.Zagvyazinskiy, M.M.Levina, E.S.Polat) hamda boshqa nuqtai nazarlarni o'rganish natijasida tadqiqotimiz doirasida o'qituvchilarni kasbiy rivojlantirishga doir texnologiyalarga qo'yiladigan talablarni umumlashtirdik: ¹

- ta'limning intensivligi;
- kasbiy faoliyatni modellashtirish imkoniyati;
- mustaqil ravishda qaror qabul qilish imkoniyati;
- o'quv materialining yuqori nazariy darajasi;
- o'qitish sifatini ta'minlash;
- ma'lumotlarni qayta ishlash tezligi
- o'quv muammolarini har tomonlama hal etish;
- shaxsiy yo'nalish;
- kognitiv rivojlanishda taraqqiyotni ta'minlash;
- o'qituvchining kasbiy faoliyati bilan bog'lash va uning ehtiyojlari, individual kasbiy rivojlanish trayektoriyasini inobatga olish;
- kasbiy faoliyatga va kasbiy rivojlanishga bo'lgan qiziqishni oshirish;
- amaliy yo'nalish;

¹ Есенкова Т.Ф. Педагогические технологии в образовании взрослых: методология, содержание, эффективность //Фундаментальные исследования. –2015. –№ 2-7.–С. 1483-1488; [электронный ресурс]. URL: <https://fundamentalresearch.ru/ru/article/view?id=37178> (дата обращения: 19.03.2022).

- o'quv materialining muammoli mohiyati; rivojlantiruvchi xarakterga egaligi;
- kasbiy bilimlarni rivojlantirish; texnologiyalarning bir-biri bilan muvofiqligi.

Insonning tobora o'sib boruvchi ehtiyojlarini qondirish, o'z shaxsini rivojlantirish muammosi ham juda dolzarbdir, kattalar ta'limi esa o'z shaxsini takomillashtirish va o'zligini namoyon qilishga yordam beradi. O'z-o'zini rivojlantirish shaxsning o'zida kasbiy tajriba, malaka va mahoratni takomillashtirish yo'lida aniq maqsad va puxta o'ylangan vazifalar asosida mustaqil ravishda amaliy harakatlarni tashkil etishi hisoblanadi.

Kasbiy rivojlanishning asosiy yo'nalishi –kasbiy tayyorgarlik, kasbni egallash va kasbiy faoliyatni amalga oshirish jarayonida shaxsni rivojlantirish hisoblanadi.² Shaxsni kasbiy shakllantirish jarayoni individual ravishda o'ziga xosdir, kasbiy faoliyat insonga o'zini anglash, o'zini o'zi rivojlantirish imkoniyatlarini beradi, shaxsning kasbiy hayotining individual trayektoriyasi normativ va normativ bo'lmagan hodisalar bilan belgilanadi, kasbiy rivojlanishning psixologik xususiyatlarini bilish insonga o'z kasbiy biografiasini ongli ravishda loyihalashtirish, qurish, o'z tarixini yaratishga imkon beradi.

Tinglovchi-o'qituvchilar kasbiy-pedagogik faoliyatining yuqori darajada bo'lishi uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimida o'quv mashg'ulotlarining nechog'li samarali tashkil etilishiga bog'liq. O'quv mashg'ulotlarining natijaviyligini ta'minlashda esa mashg'ulotni tashkil etish uchun maqsadli tanlangan texnologiya va metodlar muhim ahamiyat kasb etadi.

Shunday qilib, bozor munosabatlari sharoitida mehnat bozorida yuzaga keladigan kuchli raqobatga bardoshli bo'lish ehtiyoji har bir mutaxassisni o'zida kasbiy kompetentlik va unga xos sifatlarni tarkib toptirishga undaydi.

O'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlantirish jarayoni ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda bir necha asosiy jihatlar mavjud:

- **Malaka oshirish kurslari:** O'qituvchilar muntazam ravishda malaka oshirish kurslarida ishtirok etishlari lozim. Bu, ularga yangi pedagogik texnologiyalar va metodlarni o'rganishga yordam beradi

- **Tajriba almashinuvi:** O'qituvchilar o'zaro tajriba almashishlari, seminarlar va ma'ruzalar orqali bilim va ko'nikmalarini oshirishlari zarur.

- **Izlanish va innovatsiya:** O'qituvchilarning o'z sohalaridagi yangi ilmiy tadqiqotlarni kuzatib borishi, innovatsion g'oyalarni joriy etishi muhimdir.

- **Mentorlik:** Tajribali o'qituvchilar yangi boshlovchilarni qo'llab-quvvatlashlari, ularning professional o'sishiga yordam berishlari kerak.

- **Onlayn platformalar:** Internet va zamonaviy texnologiyalar yordamida o'qituvchilar turli onlayn treninglar va resurslardan foydalanishlari mumkin.

O'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishi ta'lim tizimining asosiy yo'nalishidir, chunki bu o'quvchilarga sifatli ta'lim berish imkonini yaratadi.

Malaka oshirish kurslarining ahamiyati juda katta bo'lib, chunki ular o'qituvchilarni yangi o'quv metodlari va texnologiyalarini o'rganish, o'quv jarayonini yaxshi tashkil etish va o'quvchilarni yaxshi ta'lim berishda yordam beradi. Quyidagi sabablarga ko'ra, **malaka oshirish kurslarining ahamiyatligi haqida fikr yuritamiz³:**

Yangi o'quv usullarini o'rganish: Malaka oshirish kurslari, o'qituvchilarga yangi o'quv usullarini o'rganishga imkon beradi. Bu usullar interaktiv darsliklar, onlayn platformalar, virtual taqdimotlar, amaliymashg'ulotlar, tajriba almashishlar va boshqalarni o'z ichiga oladi.

² Shodiyeva M.J. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kasbiy rivojlantirishning ilmiy-pedagogik jihatlari // Zamonaviy ta'lim jurnali. 2021. No 4 (101), 58-63

³ Dooley, M.A. (2010). Shopping across the (EU) Market: Teacher Trainees Look for Experience Abroad. UK: Routledge

Bu usullar o'quvchilarni qatnashishga rag'batlantirish, ularning tafakkur qilish va muhokama qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi.

Texnologiyalardan foydalanishni o'rganish: Malaka oshirish kurslari texnologiyalardan qanday foydalanishni o'rganishga yordam beradi. O'qituvchilar online platformalarda, darslik dasturlarida, videolarda va boshqa resurslarda ishlashni o'rganadilar. Bu, ularning o'z vaqtida ma'lumot olish, o'rganish va ta'lim berishni o'rganishga yordam beradi.

Kreativ va o'zlashtiruvchi o'qitishning rivojlanishi: Malaka oshirish kurslarining ahamiyatligi o'quvchilarni kreativ o'qitish va o'zlashtiruvchi o'qitish usullarini rivojlantirishga yordam berishi sababli ham ko'p. Bu kurslar o'qituvchilarni fikrlarini bajarishga, o'z fikrlarini amaliyotga o'tkazishga va o'quvchilarni o'z o'qitish usullari orqali o'zlashtirishga rag'batlantirishga yordam beradi.

O'qituvchi-boshqaruvni yanada yaxshi boshqarish: Malaka oshirish kurslari o'qituvchi-boshqaruvni yanada yaxshi boshqarish va o'quvchilarni boshqarishga imkon beradi. Bu kurslar o'qituvchilarga qanday effektiv tadbirlarni o'tkazishni, o'quvchilarni qanday yaxshi o'zlashtirishni va qanday yaxshi natijalarni qanday olishni o'rganishda yordam beradi.

O'qituvchilarni ta'limga rag'batlantirish: Malaka oshirish kurslari o'qituvchilarni ta'limga rag'batlantirishga yordam beradi, chunki ular o'quvchilarni ta'limga qiziqtirish, yangi ma'lumotlar olish va o'zlarini yanada rivojlantirishga rag'batlantirishga yordam beradi. Bu esa o'quvchilarni motivatsiyalantirish va ularni ta'limda yuqori natijalarga yo'l qo'yishda yordam beradi.

Ta'lim tizimini rivojlantirish: Malaka oshirish kurslari ta'lim tizimini yanada rivojlantirishga yordam beradi. O'qituvchilar o'z malakalarini oshirish orqali ta'limni sifatliroq, samaraliroq va texnologik ravishda tashkil etishga imkon beradi. Bu esa o'quvchilarga yaxshi ta'lim olishga olib keladi.

So'nggi ma'lumotlarga ega bo'lish: Malaka oshirish kurslari, zamoniy o'qituvchilarni so'nggi pedagogik yangiliklar, texnologiyalar, metodologiyalar va boshqa muhim o'qitishning yangi yondashuvlariga ega qiladi. Bu, ularning o'quvchilar bilan qadriyatli va innovatsion darslarni o'tkazishini ta'minlaydi.

Texnologik rivojlanishni o'rganish: Zamoniy o'qituvchilar uchun texnologik rivojlanishni o'rganish juda muhimdir. Malaka oshirish kurslari o'qituvchilarga interaktiv darsliklar, onlayn platformalar, veb-saytlar, ilovalar va boshqa texnologiyalarni qanday foydalanishni o'rganishga yordam beradi.

Innovatsion o'qitish usullarini rivojlantirish: Malaka oshirish kurslari o'qituvchilarni innovatsion o'qitish usullarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu usullar o'quvchilarning aktiv ishtirokini rag'batlantirish, taqdimot san'atini yaxshilash, ta'limning interaktiv va amaliy asoslarini rivojlantirishga yordam beradi.

Shaxsiy rivojlanish va o'zlashtirish: Malaka oshirish kurslari o'qituvchilarni shaxsiy rivojlanishga yondashadi. Ular yangi metodologiyalar va usullarni o'rganish, o'z fikrlarini bajarish, boshqa o'qituvchilar bilan tajriba almashish va ta'lim sohasida malaka va ixtisosliklarini yanada oshirish imkonini beradi.

O'quvchilarni qoniqtirish: Zamoniy o'qituvchilar malaka oshirish kurslari orqali o'quvchilarni qoniqtirish va ularga motivatsiya oshirish uchun yangi usullar o'rganishlari mumkin. Bu, o'quvchilarni o'qitish jarayonlariga qiziqishlarini oshirish va ta'limning qiziqishlarni oshirish qobiliyatini yanada rivojlantirishga yordam beradi.

Tuzilish va boshqaruvni yaxshilash: Malaka oshirish kurslari o'qituvchilarga o'zlarining darslarni tashkil etish va boshqarishni yaxshi tuzilishga yordam beradi. Ular darslarini yaxshi tashkil etish, tizimli ish yuritish, baho berish va baholash usullarini o'rganishda yordam beradi.

Hamkorlik va almashish: Malaka oshirish kurslari o'qituvchilarning boshqa o'qituvchilar bilan hamkorlikni oshirish va tajriba almashish imkonini beradi. Ular o'quvchilar bilan

hamkorlik qilish, o'z fikrlarini ularga taqdim etish va ta'lim sohasida bir-biriga yordam berishni o'rganishga yordam beradi. Zamonaviy o'qituvchi imidjini yaratish va uni o'zgartirish kurslarining ahamiyati hozirgi zamonaviy ta'limning muhim qismi bo'lib chiqadi. Bu kurslar, o'qituvchilarga yangi metodologiyalar, texnologiyalar, va pedagogik usullar bilan tanishtirish va ularga malaka oshirish imkoniyatini beradi. Ammo, bu kurslarning ahamiyati aniqdir:

Yangi o'qitish metodologiyalarini o'rganish: Zamonaviy ta'limning talablariga javob bera olish uchun o'qituvchilar o'zlarini yangilashlari zarur. Malaka oshirish kurslari o'qituvchilarga yangi metodologiyalar, o'qitish usullari va ta'limning yangi texnologiyalarini o'rganish imkoniyatini beradi.

Texnologiyalardan foydalanish o'rganish: Zamonaviy o'qitishda texnologiyalardan foydalanish zarur bo'lgani sababli, o'qituvchilarni bu sohada tayyorlash imkoniyatiga ega bo'lish kerak.

Malaka oshirish kurslari, o'qituvchilarga kompyuter darsliklari, onlayn platformalar, va boshqa texnologiyalardan foydalanishni o'rganishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Dooly, M.A. (2010). Shopping across the (EU) Market: Teacher Trainees Look for Experience Abroad. UK: Routledge.
2. Tolipov O'., Ro'ziyeva D. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: "Innovasiya ziyo". 2021 y. O'quv qo'llanma.
3. O'.M.Asqarova, M.S.Nishonov, Z.B.Kurbanova, D.A.Muminova Pedagogik va psixologik fanlarni o'qitish metodikasi. Toshkent –2019
4. Shodiyeva M.J. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kasbiy rivojlantirishning ilmiy-pedagogik jihatlari // Zamonaviy ta'lim jurnali. 2021. No 4 (101), 58-63